

ra». D'antuvi, defineix els dos corrents que conformen aquest realisme: el Neorealisme, de base ideològica humanitarista, i el Realisme Històric, on la denúncia social és plantejada en termes de lluita de classes. En el cas català cal afegir a aquest compromís la incorporació de la identitat nacional, vehiculada a través d'un joc simbòlic per evitar els estralls de la censura. De l'abundant producció del Realisme Compromès, Simbor comenta sis textos publicats entre 1966 i 1969: *Gent del Sud*, de Concepció G. Maluquer, *Els camins i Castelladral*, d'Estanislau Torres, *Els plàtans de Barcelona*, de Víctor Mora, i *Els orangutans i El carreró contra Còssima*, de Joaquim Carbó.

Al voltant de la mateixa temàtica tracten els dos darrers articles del llibre. A «Sobre la novel·la històrica actual» Simbor ens ofereix la lectura de tres novel·les que responen a models diferents de novel·la històrica: *Crim de Germania*, de Josep Lozano, de compromís amb la realitat nacional i de crítica de les desigualtats socials; *Dins del darrer blau*, de Carme Riera, d'ideologia més humanitarista, en què es denuncia la intolerància de què va ser objecte un grup de jueus mallorquins al segle XVI; i *Pamela*, de Joan Perucho, que respon a un joc intel·lectual. Particularitzant en el tema, la publicació d'*El Mut de la Campana* permet a Simbor convertir l'estudi «Josep Lozano retorna a la novel·la històrica» en un recorregut per la narrativa de l'autor valencià (n'assenyala les tres línies dominants: la històrica, que ha assolit el reconeixement de la crítica i del públic, la figuració de la realitat local i la figuració del somni) alhora que posa de relleu alguns dels trets que singularitzen la novel·la que dona títol a l'article.

La lectura del material de què consta *Al voltant de la narrativa catalana contemporània* mostra l'honradesa, el rigor i l'exhaustivitat amb què treballa Simbor. No en va, les aportacions que presenta són múltiples i d'un gran interès (recuperació i reivindicació de figures poc conegudes, acurades lectures de textos, interpretacions que obliguen a nous plantejaments metodològics...) i converteixen el llibre en una eina de consulta obligada per als estudiosos de la literatura catalana del nou-cents.

PONS JAUME, Margalida: *El codi torbat. De la poesia experimental a l'escriptura conceptual*, Palma: Lleonard Muntaner, 2021.

DOLORS PERARNAU VIDAL

Universidade de Santiago de Compostela

dolors.perarnau@usc.gal

En l'àmbit dels estudis de literatura catalana hi ha pocs llibres com el que en aquestes pàgines es ressenya. No solament perquè es tracta d'un treball que abasta les contribucions més recents de la creació literària contemporània, sinó també perquè s'ocupa d'aquelles menys «canòniques» —com el mateix títol *Codi torbat*

indica—, aquelles que, lluny de subvertir o negar el codi, el que fan és torbar-lo, és a dir, dialogar-hi des de l'incòmode marc de la dissidència. És més, creiem que un dels encerts d'aquest volum de Margalida Pons Jaume, reconeguda estudiosa de l'àmbit de les propostes d'experimentació i de recerca en el llenguatge primordialment poètic, és justament el matís de la torbació, el fet que el llibre serveixi també per a reivindicar l'impuls investigador d'unes pràctiques que no se situen en l'àmbit alternatiu de la marginalitat sinó que, des del marge, alteren el codi en la mesura en què ja en formen part. D'això en tenim una mostra en la mateixa coberta del llibre, la qual podria provocar el torbament de les expectatives del lector en associar la imatge que la il·lustra amb el típic vol de duralex de crema catalana quan, en realitat, es tracta de la substància grogosa d'una placa de Petri: el cruixent del cremat de la crema passa a ser la floridura d'uns bacteris humans (obra de Laura Torres Bauzà, *Sense títol*, 2021).

La distància entre la norma i el torbament de la norma és, així, l'itinerari que traça el llibre, resultat de tres dels projectes de recerca que la mateixa autora ha liderat com a coordinadora del grup *Literatura contemporània: estudis teòrics i comparatius* (LiCETC) a la Universitat de les Illes Balears. Amb publicacions rellevants com *Textualisme i subversió: Formes i condicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985)* de 2007, *Poètiques de ruptura* de 2008 o *Lírica i deslírica. Anàlisi i propostes de la poesia d'experimentació* de 2012, val a dir que aquest és un dels grups d'investigació més actius en el panorama crític de la literatura catalana contemporània, que centra els esforços a analitzar la literatura més enllà de l'estudi historiogràfic i a reduir al mínim la distància entre el món de la docència, la investigació i la creació literàries.

Fet i fet, *Codi torbat* és una selecció de treballs prèviament publicats i elaborats per l'autora durant la dècada de 2011-2021, per bé que, com ella mateixa explica, «el conjunt no és equivalent a la suma de les unitats que l'integren» (p. 11), car el procés d'unir els textos ha torbat també el resultat previst. En efecte, l'operació de revisió, ampliació i actualització dels textos reunits ha fet aparèixer «filaments connectors i remissions inesperades» (p. 11), que bé podrien haver estat recollits en un apartat final de conclusió, si bé s'ha deixat al lector la tasca d'estirar-ne els fils i ordir l'entramat d'uns textos que tenen la virtut de valorar la diferència com «el fet extraordinari de no viure la desviació com un error sinó com una font de sentit» (p. 10). Ara bé, el que interessa a l'autora no és tant la història o la idea d'un corpus de la poesia experimental catalana —idea que en un primer moment la seduïí en la utopia de definir i aïllar uns textos amb característiques en comú— com l'anàlisi i la crònica dels comportaments que aquesta escriptura d'experimentació genera. Som, per tant, davant d'un llibre que no solament escriu sobre textos contemporanis —els anys setanta en són el punt de partida— sinó també de manera contemporània, amb la voluntat inquieta d'anar més enllà de l'explicació articulada des de les oposicions binàries modernes. Operant en el trastorn i torbació del terreny ric però relliscós de *l'entre*, en el joc de tensions entre posicions d'hegemonia i subalternitat, l'estudi no desatén la principal pro-

blemàtica dels nostres dies ans l'encara de front: interroga l'alteritat i la diferència de l'experimentació d'una escriptura des de la seva pròpia dinàmica.

El volum es divideix en quatre parts. La primera (capítols 1 i 2) recull reflexions generals de la poesia experimental i l'aborda com a creació que «posa sota sospita la noció mateixa de gènere» o com a expressió que «cerca la diferència» anant-hi més enllà. La segona part (capítols 3, 4, 5 i 6) se centra en quatre vies de transformació i «desdibuixament de la lírica»: la reflexió metalingüística, l'obscuriment de la llegibilitat, l'(auto)consciència de l'extinció i el que l'autora anomena «escriptura *povera*», d'expressió mínima i silenciosa. Fent una passa enllà del concepte de gènere, la tercera part del llibre (capítol 7) treballa com a nou marc interpretatiu la suggeridora etiqueta d'«escriptura conceptual». Finalment, com a complement de tot el treball realitzat, la quarta part (capítols 8, 9, 10 i 11) estudia, de manera individualitzada, les creacions de quatre autors, que concreten les possibles marrades i desviacions. Aquests són: Antoni Nadal amb la «reformulació de la quotidianitat», Dolors Miquel amb la «fusió d'elements *low cost* i sabers elitistes», Ester Xargay amb «la pràctica de la indisciplina» i Perejaume amb «la subjectivació de l'espai».

Tanmateix, és evident que al llarg de les 387 pàgines de què consta el llibre la llista d'autors i d'obres és tan llarga com solvent, tot remetent a figures que ara i adés es destaquen amb més freqüència (Calleja, Hac Mor, Sunyol...). A més, pel que fa a les obres citades, aquestes venen sovint acompanyades d'imatges que fan més païdores les idees i són prova de la medialitat de codis amb què aquestes escriptures operen. I tot això per no parlar de l'extensa bibliografia que, com aquella idea de corpus que no acabava de convèncer a l'autora —de fonts però també de bibliografia secundària—, acaba de cartografiar l'itinerari investigador de 10 anys d'expertesa, d'experiències viscudes i també, no cal dir, de commocions. Posats a trobar-hi alguna pega que ajudi a millor equilibrar la tanta admiració, haguéssim agraït, com dèiem, un apartat de conclusió i qui sap si un índex de noms que situés el lector davant l'«estranya contrada» (p. 9).

Amb tot, no exagerarem gens ni mica si conclouem dient que aquesta és una obra destinada a ser de referència des del moment mateix de la seva publicació, perquè les eines crítiques com els molts recursos que brinda són tan complets com oberts a discussió. Essent així, no podem sinó congratular-ne l'autora i agrair-li l'encert que ha tingut a reunir i visitar uns textos que, com ella mateixa indica, han acabat conformant «un llibre nou» (p. 11), un llibre que contribueix a cobrir amb excel·lència el dèficit d'estudis crítics de què malauradament encara pateix la poesia catalana experimental més recent.